

UN TEZAUR MONETAR DESCOPERIT LA HÎRȘOVA (SEC. XV–XVI)

GABRIEL CUSTUREA

În ultimii ani, publicarea descoperirilor monetare medievale din Dobrogea a căpătat un ritm tot mai susținut, concretizat în cronică numismatice¹, lucrări referitoare la unele tezaure monetare², chiar, sinteze privind anumite perioade.³

În cadrul acestei acțiuni de evidențiere a descoperirilor monetare dobrogene, se înscrie și contribuția de față, care prezintă un lot monetar apărut, probabil, în zona Hîrșovei, în perioada interbelică.⁴ Lotul cuprinde 68 monede din argint, emise în Polonia, Lituania, Ungaria și la Swidnica și este, foarte posibil, un fragment dintr-un tezaur mare ce a fost dispersat. Compoziția tezaurului este următoarea:

UNGARIA	— denari	SWIDNICA	1/2 groși
Ludovic II	— 1 ex.	Ludovic II	— 7 ex.
Ferdinand I	— 20 ex.	POLONIA	— 1/2 groși
Maximilian II	— 9 ex.	Ioan Albert	— 3 ex.
Rudolf II	— 6 ex.	Alexandru	— 6 ex.
Mathias II	— 1 ex.	Sigismund I	— 7 ex.
?	— 1 ex.	LITUANIA	— 1/2 groși
		Alexandru	— 1 ex.
		Sigismund I	— 3 ex.
		Sigismund August	— 3 ex.

Cele mai vechi monede sunt cele emise în timpul lui Ioan Albert (1492–1501) și poartă semnul lui Peter Kurozwiecki, mare trezorier al Poloniei între anii 1479–1499⁵.

Monedele ungurești sunt emise în monetaria de la Kremnica și, dintre ele, se remarcă piesa bătută de Ludovic II, care este variantă pentru monetarie și legenda aversului la lucrarea lui E. Unger⁶, ca și piesa nr. 32, variantă pentru legenda reversului.

Circulația monedelor ungurești este atestată în descoperirile izolate din Dobrogea, de la sfîrșitul sec. al XV lea, prin emisiuni ale lui Matei Corvin⁷, continuând cu piese de la Ferdinand I și Rudolf II⁸. Totuși penetrația monedelor ungurești este slabă comparativ cu a nominalurilor polono-lituane, care începând de la jumătatea sec. al XV lea, formează o serie continuă pînă spre sfîrșitul secolului al XVII lea⁹.

După compoziția sa, tezaurul își găsește analogii cu descoperiri din Transilvania, cum ar fi cele de la Sieu¹⁰, Iacobeni¹¹ sau Vad¹². De aceea, ca și depozitul de la Enisala¹³, considerăm că poate fi vorba de un tezaur de călător.

Considerăm neconcludentă o apreciere asupra puterii de cumpărare a lotului monetar, valoarea sa fiind foarte scăzută. Ascunderea sa pare să se fi întîmplat în jurul anilor 20 ai secolului al XVII-lea. De remarcat că există alte două tezaure, cel de la Enisala și un altul cu locul de descoperire necunoscut¹⁴, care au același *terminus post quem*, fapt ce face mai veridică ipoteza noastră, că trecerea armatei otomane spre Polonia a creat o stare de nesiguranță în mijlocul populației din regiune. Nu trebuie însă neglijată nici posibilitatea existenței unor cauze locale, necunoscute, care ar fi putut duce la îngroparea tezaurului.

CATALOG

Ungaria

LUDOVIC II

1. AR. Dinar, 0,38 g, 15 mm
Unger tip 679. Av. LVDOVICVS ★
R ★ VNGAR ★ 1526; Rv.K-B
Kremnitz, 1526.

FERDINAND I

2. AR. Dinar, 0,28 g, 15 mm,
U. 55, Kremnitz, 1530.
3. AR. Dinar, 0,41 g, 15 mm,
U. 55, Kremnitz, 1540.
4. AR. Dinar, 0,36 g, 15 mm,
U. 55, Kremnitz, 1541.
5. AR. Dinar, 0,39 g, 16 mm,
U. 55, Kremnitz, 1541.
6. AR. Dinar, 0,41 g, 15 mm,
U. 55, Kremnitz, 1547.
7. AR. Dinar, 0,46 g, 15 mm,
U. 55, Kremnitz, 1549.
8. AR. Dinar, 0,34 g, 15 mm, ruptă,
U. 55, Kremnitz, 1550.
9. AR. Dinar, 0,24 g, 14,5 mm, ruptă,
U. 55, Kremnitz, 1552.
10. AR. Dinar, 0,45 g, 14,5 mm,
U. 55, Kremnitz, 1554.
11. AR. Dinar, 0,39 g, 15 mm,
U. 55, Kremnitz, 1555.
12. AR. Dinar, 0,30 g, 15 mm,
U. 55, Kremnitz, 1555.
13. AR. 0,31 g, 15 mm, ruptă,
U. 55, Kremnitz, 1557.
14. AR. Dinar, 0,31 g, 15,5 mm, ruptă,
U. 55, Kremnitz, 1557.
15. AR. Dinar, 0,30 g, 13,5 mm, ruptă,
U. 56, Kremnitz, 1559.
16. AR. Dinar, 0,29 g, ruptă,
U. 56, Kremnitz, 1560.
17. AR. Dinar, 0,35 g, ruptă,
U. 56, Kremnitz, 1561.
18. AR. Dinar, 0,29 g, 15 mm,
U. 56, Kremnitz, 1562.
19. AR. Dinar, 0,34 g, 15,2 mm, ruptă,
U. 55, Kremnitz, 15??
20. AR. Dinar, 0,34 g, 14,8 mm, ruptă,
U. 55, Kremnitz, 15??
21. AR. Dinar, 0,29 g, 15 mm, ruptă,
U. 55, Kremnitz, 15??

MAXIMILIAN II

22. AR. Dinar, 0,25 g, 14 mm, ruptă,
U. 98, Kremnitz, 1565.

23. AR. Dinar, 0,34 g, 15,5 mm,
U. 98, Kremnitz, 1567.
24. AR. Dinar, 0,33 g, 15 mm,
U. 98, Kremnitz, 1570.
25. AR. Dinar, 0,17 g, ruptă,
U. 98, Kremnitz, 1571.
26. AR. Dinar, 0,33 g, 14 mm,
U. 98, Kremnitz, 1573.
27. AR. Dinar, 0,34 g, 14,5 mm,
U. 99, Kremnitz, 1575.
28. AR. Dinar, 0,41 g, 15,5 mm,
U. 99, Kremnitz, 1576.
29. AR. Dinar, 0,37 g, 16 mm,
U. 99, Kremnitz, 1576.
30. AR. Dinar, 0,35 g, 16 mm,
U. 99, Kremnitz, 1576.

RUDOLF II

31. AR. Dinar, 0,31 g, 14 mm, ruptă,
U. 160, Kremnitz, 1581.
32. AR. Dinar, 0,37 g, 15 mm,
U. 160, var. PATR★ Kremnitz, 158?.
33. AR. Dinar, 0,18 g, ruptă,
U. 160, Kremnitz, 158?.
34. AR. Dinar, 0,43 g, 14,5 mm,
U. 160, Kremnitz, 1593.
35. AR. Dinar, 0,37 g, 15 mm,
U. 160, Kremnitz, 1602.
36. AR. Dinar, 0,36 g, 14,5 mm,
U. 161, Kremnitz (1602—1608).

MATHIAS II

37. AR. Dinar, 0,41 g, 13,5 mm,
U. 230, Kremnitz, 1619.
38. AR. Dinar, 0,33 g, 14 mm,
U. tip general, Av. incus.

SWIDNICA

LUDOVIC II

39. AR. 1/2 groš, 0,68 g, 18 mm,
H-C, I, 210, 1524.
40. AR. 1/2 groš, 0,65 g, 17,5 mm,
H-C, I, 212, 1526.
41. AR. 1/2 groš, 0,62 g, 18,5 mm,
H-C, I, 214, 1526.
42. AR. 1/2 groš, 0,49 g, 18,3 mm,
H-C, I, 214, 1526.
43. AR. 1/2 groš, 0,69 g, 18 mm,
H-C, I, tip general, ?.
44. AR. 1/2 groš, 0,56 g, 17 mm,
H-C, I, tip general, ?.
45. AR. 1/2 groš, 0,54 g, 16,5 mm,
H-C, I, tip general, ?.

POLONIA

IOAN ALBERT

46. AR. 1/2 gros, 0,79 g, 17,5 mm, H-C, I, 194, f.a. (1492—1499).
47. AR. 1/2 gros, 0,64 g, 17,8 mm, H-C, I, 195, f.a. (1492—1499).
48. AR. 1/2 gros, 0,57 g, 17 mm, H-C, I, 196, f.a. (1492—1499).

ALEXANDRU

49. AR. 1/2 gros, 0,64 g, 18,5 mm, H-C, I, 201, f.a. (1501—1506).
50. AR. 1/2 gros, 0,62 g, 18 mm, H-C, I, 201, f.a. (1501—1506).
51. AR. 1/2 gros, 0,59 g, 18 mm, H-C, I, 201, f.a. (1501—1506).
52. AR. 1/2 gros, 0,51 g, 17 mm, H-C, I, 201, f.a. (1501—1506).
53. AR. 1/2 gros, 0,45 g, 17 mm, H-C, I, 201, f.a. (1501—1506).
54. AR. 1/2 gros, 0,32 g, ruptă, H-C, I, 201, f.a. (1501—1506).

SIGISMUND I

55. AR. 1/2 gros, 0,71 g, 18 mm, H-C, I, 219, 1507.
56. AR. 1/2 gros, 0,67 g, 18 mm, H-C, I, 219, 1507.

(vezi ilustrația la pagina 419/vol. II)

NOTE

1. A. Vertan, G. Custurea, *Pontica*, 12, 1979, pag. 236—242; Idem, *Pontica*, 13 1980, p. 356—362; idem *Pontica*, 14, 1981, p. 343—351; *Pontica*, 15, 1982 p. 284—288; *Pontica*, 16, 1983, p. 313—319; idem *Pontica*, 17, 1984, p. 253—254; E. Oberländer Târnoveanu, *Peuce*, 1980 p. 511—513 E. Oberländer-Târnoveanu, Cr. Opaiț, *Peuce*, 9, 1985, p. 277—278.
2. S. Gavrilă, *Peuce*, 2 1971, p. 293—333 G. Custurea, *Pontica*, 11, 1978, p. 253—257, idem, *Crisia*, 8, 1978, p. 531—536; idem, *Pontica*, 13, 1980, p. 341—343; G. Custurea, A. Murat, *CN*, 4, 1982, p. 141—145; Al. Popaea, G. Custurea, *BSNR*, 70—74, 1976—1980, p. 389—394.
3. E. Oberländer-Târnoveanu, I. Oberländer-Târnoveanu, *SCIVA*, 32, 1981, 1, p. 89—110; E. Oberländer-Târnoveanu, *BSNR*, 75—76, 1981—1982, p. 271—313; G. Custurea, *BSNR*, 75—76, 1981—1982, p. 365—372.
4. În anul 1977 Muzeul de istorie națională și arheologie Constanța a achiziționat de la

57. AR. 1/2 gros, 0,73 g, 18 mm, H-C, I, 221, 1509.
58. AR. 1/2 gros, 0,73 g, 18 mm, H-C, I, 226, 1510.
59. AR. 1/2 gros, 0,70 g, 18,5 mm, H-C, I, 226, 1510.
60. AR. 1/2 gros, 0,62 g, 18 mm, H-C, I, tip general, ?.
61. AR. 1/2 gros, 0,57 g, 18 mm, H-C, I, tip general, ?.

LITUANIA

Alexandru

62. AR. 1/2 gros, 0,73 g, 18,5 mm, H-C I, 197, f.a. (1501—1506).
63. AR. 1/2 gros, 0,77 g, 18,5 mm, H-C I, 227, 1510.
64. AR. 1/2 gros, 0,84 g, 19 mm, H-C I, 261, 1520.
65. AR. 1/2 gros, 0,68 g, 18 mm, H-C I, tip general, ?.

SIGISMUND AUGUST

66. AR. 1/2 gros, 0,75 g, 19 mm, H-C I, 481, 1555.
67. AR. 1/2 gros, 0,90 g, 19 mm, H-C I, 511, 1560.
68. AR. 1/2 gros, 0,79 g, 19,5 mm, H-C II, 4938, 1561.

dr. A. Crăciun din București o colecție numismatică formată în perioada interbelică de către un înaintaș al familiei, ce funcționa cu serviciul la Hirșova. Lotul de care ne ocupăm se găsea într-o cutie, piesele aveau aceeași patină, unele fiind chiar lipite între ele. Cu excepția pieselor nr. 2, 7, 11, 26—30, 37, 45, 49 celelalte sunt perforate, semn că au făcut parte dintr-o salbă la care au fost apoi adăugate monede aflate în circulație.

5. M. Gumowski, *Handbuch der polonischer Numismatik*, Graz 1960, p. 194.
6. E. Unger, *Magyar éremhatarozó*, Közep, Kor. 2, 1307—1540, Budapest, 1960, pl. XXXVIII.
7. A. Vertan, G. Custurea, *Pontica*, 13, 1980, p. 361—362; Gh. Mănuțu-Adameșteanu, *Peuce*, 9, 1985, p. 355.
8. E. Oberländer-Târnoveanu, Cr. Opaiț, op. cit. p. 277.
9. G. Custurea, în *Pontica*, 18, 1985, sub tipar.

10. E. Chirilă, St. Dănilă, *Apulum*, 7/1 , 1968 p. 505—527; E. Chirilă, N. Gudea, St. Dănilă, *Tezaur monetar din Nordul Transilvaniei, sec. XVI—XVIII*, Zalău, 1970, p. 21—23.
11. E. Chirilă, Z. Milea, *Apulum*, 6, 1967, p. 289—307.
12. E. Chirilă, A. Socolan, *Tenzaure și descooperiri monetare din colecția Muzeului Judejean Maramureș*, Baia Mare, 1971, p. 21—43.
13. G. Custurea, *Crisia*, 1978, p. 531—536.
14. Idem *SCN*, 9 sub tipar.

UN TRÉSOR MONÉTAIRE DÉCOUVERT À HIRSOVA (XVe—XVIe SIÈCLES)
(Résumé)

L'auteur présente un lot monétaire, découvert probablement à Hirsova existant jusqu'à depuis peu dans une collection particulière. Le lot comprend 68 pièces émises par les ateliers monétaires de Pologne, de Lituanie, d'Hongrie et à Swidnica entre les années 1492—1619.

Le trésor, selon des analogies avec les découvertes de Transylvanie, peut être considéré comme un trésor de voyageur. Sa dissimulation pourrait être motivée par l'état incertain provoqué par le passage de l'armée ottomane à travers cette zone vers Pologne.

UN TEZAUR MONETAR DESCOPERIT LA HÎRȘOVA (SEC. XV—XVI)

(text la pagina 555/col. I)

GABRIEL CUSTUREA

